

Vainoaminen ja sen torjunta

HANNU LAUERMA

työelämäprofessori
ja dosentti Turun
yliopistossa

Tyksin oikeuspsykiatrian
ylilääkäri ja Psykiatrisen
vankisairaalan
asiantuntijalääkäri

Vainoaminen (engl. stalking, puhekielessä stalkkaus), on ikivanha häirinnän tai painostamisen keino, jonka metodit ja ilmenemismuodot ovat moninaisia.

Sen määritelmä on tiettyssä määrin kiusallisen ameebamainen, samoin kuin muun muassa vihapuheenkin, mutta silti se on ulkomaisten esikuvien mukaan määritelty Suomenkin rikoslaissa omaksi rikostyyppikseen 2014. Se on toistuvaa, ei-toivottua yhteydenottamista, seuraamista ja tarkkailemista, joka on omiaan aiheuttamaan kohteessaan pelkoa tai ahdistusta.

Vainoaminen sisältää myös uhkaavia tekoja, pelottelua, kontrollointia tai väkivaltaa. Sen rajapinnassa on vaihtelevasti useita muita rikosnimikkeitä kuten viestintärauhan rikkominen, kunnianloukkaus, kotirauhan rikkominen ja laiton uhkaus.

Lääkäripiirien keskusteluissa on tehty epävirallisia yrityksiä paremman suomenkielisen ilmaisuuden löytämiseksi, mutta vailla suurta menestystä. Ehdolla on ollut muun muassa saamen kielen hiipimistä tarkoittavasta verbistä juontuva pohjoissuomalainen termi naakiminen, riistan seuraaminen tuulen alapuolella. Toinen ehdotus, perskärpärointi, taas on ongelmallisen alatyylinen, eikä kumpikaan taida olla ehdolla Kielitoimiston sanakirjaan.

Vainoamista voivat olla toistuva fyysinen lähestyminen, viipyleminen kohteen asumuksen liepeillä, puhelut, sähköiset viestit, ei-toivotut lahjat, muut asiattomat lähetykset, drooneilla häiritseminen, kiikarointi, kuvaaminen, tietojen urkkiminen somessa ja elektroninen kulkemisen seuranta.

Vainoamista muistuttaa myös maalittaminen. Siinä yksi tai useampi toimija kehottaa ja yllyttää suurta joukkoa hyökkäämään yhden ihmisen kimppuun eri tavoin, esimerkiksi käyttämällä elektronisia vihaviestejä tai somea. Se voi ilmetä esimerkiksi suorana tai epäsuorana uhkailuna, tai yksityiselämän tietojen esiin kaivamisena ja niiden vääristelynä.

Maalittaminen kohdistuu usein yksittäiseen ihmiseen, mutta sillä voidaan myös pyrkiä vaikuttamaan jopa kokonaisen organisaation pää-

töksentekoon. Somen primitivisoivaa vaikutusta kuvaa hyvin, että jopa ammattilaisten keskinäisellä keskustelupalstalla eräs outoja uskomuksiaan kypsyttellyt lääkäri hoki pitkään ja ystävällisistä oikaisuista huolimatta, että vankeinhoidon lääkäreillä olisi jokin erityinen valta muuttaa lakeja niin, että rikostuomiot olennaisesti pitenisivät. Avoin väkivalta tällaisia piittaamattomia virkamiehiä kohtaan olisi sitten välttämätön seuraus.

Vihapuheen taustoja ovat sadismi, psykopaattisuus, patologinen narsismi, ja epävakaaseen persoonallisuuteen liittyvä huono affektien hallinta ja mustavalkoisuus. Myös öinen regressiivisyys ja päihteen altistavat sille. Psykoottisuus on harvinainen taustatekijä.

Kohteen suora yhteydenotto vainoajaan voi tehota, mutta eritoten rikkoutuneiden parisuhteiden yhteydessä myös kiristää tilannetta. Lähestymiskiellon hakeminen saattaa kannattaa.

Vaikka kieltö onkin melko usein tehoton, sen rikkomisesta koituu vainoajalle muita seurauksia. Akuutissa tilanteessa kyseeseen tulee kulkureittien muuttaminen, sähköpostin ja soittojen estäminen, ja tarvittaessa numeron vaihtaminen ja salaaminen, kun vainoaja hankkii yhä uusia prepaid-mallin SIM-kortteja. Myös muu yksityisyyden suojaaminen ja kriittinen harkinta somen käytössä voi olla tarpeen. Kodin elektroninen valvontakaan ei nykyisin ole kallista, ja ilmoitus poliisille on usein hyödyllinen, väkivaltauhkailun yhteydessä välttämätönkin.

Provosoituminen laittomaan tai toteuttamattomissa olevaan vastauhkailuun taas on virhe. Siitä voi saada itse rikostuomion, ja se voi monetaa eri kautta eskaloida tilannetta. Naakijan tunne-elämä on näet usein kiikkerää.●

”Vainoamista muistuttaa myös maalittaminen.”